

AKCIJA ZA
LJUDSKA PRAVA

MINISTARSTVO PRAVDE

CENTAR ZA MONITORING
I ISTRAŽIVANJE CEMI

KONFERENCIJA O REFORMI PRAVOSUDJA “Reforma pravosudja u Crnoj Gori-ostvareni rezultati”

Veselin Vučković: Transparentnost i dostupnost pravosudnih institucija-uslov povećanja povjerenja u pravosuđe

15.jul 2015.godine, Hotel “Ramada”, Podgorica

Transparentnost rada svakog državnog organa, a posebno kada je u pitanju pravosudje u širem smislu, dakle transparentnost sudstva i Državnog tužilaštva, uz dosljedno poštovanje Ustavom i zakonom određenih granica javnosti rada organa, temeljni je princip od čijeg postojanja zavisi povjerenje javnosti u njihov rad, a sledstveno tome i stabilnosti ukupnog društva.

Transparentnost je u osnovi pravičnosti sudskog postupka, pa tako i cjelokupnog krivičnog postupka, što proizilazi iz prava javnosti da zna. Javnost rada usko je povezana sa pravom na pristup informacijama.

Iz osnovnih političkih prava i sloboda – slobode izražavanja, slobode štampe i zabrane censure, temelje se i politička prava i slobode pristupa informacijama.

Prema članu 51 Ustava Crne Gore, svako ima pravo pristupa informacijama u posjedu državnih organa i organizacija koje vrše javna ovlašćenja. Pravo pristupa informacijama može se ograničiti jedino ako je to u interesu: zaštite života, javnog zdravlja, morala i privatnosti, vođenja krivičnog postupka, bezbjednosti i odbrane Crne Gore, spoljne, monetarne i ekonomske politike. Zapravo, sloboda informisanja je osnov i uslov slobode izražavanja, odnosno slobode javnog dijaloga o svemu što predstavlja javni interes, a kada je u pitanju Državno tužilaštvo, o onom što su poslovi i zadaci iz nadležnosti tog organa koji, dosljedno poštujući načelo ustavnosti i zakonitosti, vrši funkciju gonjenja učinilaca krivičnih djela za koja se goni po službenoj dužnosti i prekršaja, kao i druge poslove propisane zakonom.

Zakonodavni okvir transparentnosti Državnog tužilaštva kao državnog organa određen je, kako unutrašnjim, tako i međunarodnim javnim pravom, saglasno čl.9 Ustava Crne Gore.

Kada je u pitanju odnos tužilaštva sa javnošću, bitno je istaći da je tužilaštvo, prema ustavnom osnovu, jedinstven i samostalan državni organ nadležan za gonjenje učinilaca krivičnih djela i drugih kažnjivih djela, ulaganje pravnih sredstava, zaštitu ustavnosti i zakonitosti i preduzimanje drugih radnji na koje je zakonom ovlašćeno i podliježe samo Ustavu i zakonu.

Upravo, mediji su posrednik između tužilaštva i javnosti, kao sredstvo masovne komunikacije za oblikovanje i prenošenje informacija od društvenog značaja. Konačno, krajnji akter je javnost kao korisnik informacija o radu tužilaštva koje prenose mediji. Upravo, na taj način javnost formira stavove i ocjenjuje rad državnih organa, pretežno na osnovu informacija, a manjim dijelom iz ličnog iskustva i u interakciji sa državnim organom.

Zajednički interes svih aktera-tužilaštva, medija i javnosti sastoji se u afirmaciji osnovnog prava svakog građanina da dobije istinitu, tačnu i blagovremenu informaciju, kojom se jačaju temelji pravne države i dobrog rada pravosudja kao vitalne grane vlasti, gdje je i Državno tužilaštvo sastavni dio u širem smislu.

Na kojim osnovama treba izgradjivati taj odnos? Upravo, u odnosima partnerstva u procesu informisanja javnosti, jer bi u postizanju tog cilja trebali imati zajednički interes.

Pravo javnosti da zna je višeslojno. Naime, koliko je pravo javnosti da zna ili da sazna što više, toliko treba da bude i pravo i obaveza tužilaštva da informisanjem javnosti ne ugrozi postupak, naročito u ranim fazama-

izvidjaju i istrazi. Isto tako, mediji kao posrednik između državnog organa i javnosti imaju u svom zadatku i cilju da objave preciznu, iscrpnu i istinitu informaciju, uz njihovo pravo na sopstveni komentar, stav i mišljenje. U postizanju ovog cilja, nerijetko i jedni i drugi dolaze u konflikt, jer potreba je medija da sazna, javnosti da zna, a tužilaštvu stoji ograničenje u pogledu sadržaja informacije, što može biti posledica opravdanih ili neopravdanih razloga da iznese ono što ovi prvi žele.

Zajednička osobina i medija i tužilaštva u najvećoj mjeri treba biti njihova nezavisnost, makar bi tako trebalo da bude. Medjutim, treba otvoreno reći da oba aktera ponekad ne obezbijede postizanje ovog cilja.

Za medije je nužan preduslov dobro poznavanje pravila krivičnog postupka, njegovog toka i njegovih specifičnosti te i načina funkcionisanja. Jedino na taj način može se doći do zaključka što je u oblasti informisanja javnosti moguće, a što ne, ukoliko se pridržavamo principa krivičnog postupka i pravila koje je tužilaštvo, u skladu sa pozitivnim propisima, dužno da poštuje i primjenjuje. To nikada ne smije biti na uštrb javnosti, jer ne smije biti interes tužilaštva da svoje poslove obavlja na način koji nije vidljiv. Upravo, u tome se prepoznaje granica koja razdvaja profesionalizam od neprofesionalnog rada, odnosno dobrog ili manje dobrog portparola, odnosno novinara.

Ako bismo analizirali dinamiku razvoja komunikacije tužilaštva sa medijima i preko medija sa javnošću kroz izvjesno duži vremenski period, moramo priznati da je dominantna osobina tužilaštva bila zatvorenost, a karakteristika članaka koje su mediji objavljivali o tužilaštvu negativna, kako kroz ocjenu rada, tako i način rada tužilaštva. Kvalitet samih članaka najčešće je sadržavao najavu o fazi postupka, a brojne

druge informacije o tužilaštvu saopštavane su iz drugih izvora. To je direktno išlo na štetu Državnog tužilaštva, kako u pitanju stepena njegove samostalnosti, tako i u pitanju njegove efikasnosti i kvaliteta rada.

Prepoznajući sve ove probleme, po mom mišljenju, pokrenut je veoma sveobuhvatan proces reforme, ne samo krivičnopravnog već i pravosudnog sistema u cjelini kroz promjenu položaja i nadležnosti Državnog tužilaštva prema novim ustavnim amandmanima i zakonu za njihovo sprovođenje, donošenje novih organizacionih propisa, donošenje i dalje usaglašavanje normi krivičnog materijalnog i krivičnog procesnog zakonika. Prije svega, ojačana je uloga i povećane nadležnosti Tužilačkog savjeta kao samostalnog organa koji bira razrješava i utvrđuje prestanak funkcije nosilaca državnotužilačke funkcije i na osnovu tih nadležnosti, odlučuje o njihovom radu i rezultatima kroz ocjenjivanje njihovog rada, druge mehanizme interne kontrole i konačno odlučuje o njihovoj odgovornosti. Kontrolno-nadzorna funkcija je jedino u funkciji Skupštine Crne Gore kao najvišeg organa zakonodavne vlasti i njene nadležnosti u sprovođenju eksterne kontrole koju ostvaruje kroz precizno utvrđen okvir za izbor Vrhovnog državnog tužioca, što mu obezbjeđuje puni legitimitet u ostvarivanju funkcije odgovornosti za ukupan rad Državnog tužilaštva.

Najznačajnija novina u položaju i nadležnostima Državnog tužilaštva jeste u prenošenju nadležnosti sa sudske na tužilačku vlast u pogledu preuzimanja istrage kao prve faze krivičnog postupka, čime je Državno tužilaštvo, ne samo stranka u postupku, već i organ postupka i konačno državni organ koji poslove iz svoje nadležnosti vrši u javnom interesu. Ojačan je stepen samostalnosti državnog tužioca u odnosu na ranijeg zamjenika državnog tužioca u radu na konkretnom

predmetu i donošenju odluka, a srazmjerno tom položaju i veći nivo odgovornosti za rad. Kada je u pitanju borba protiv najtežih oblika kriminala, odnosno otkrivanje i gonjenje teških krivičnih djela organizovanog kriminala i korupcije, svakako, osnivanje Specijalnog državnog tužilaštva, izbor glavnog specijalnog tužioca i specijalnih tužilaca u tom tužilaštvu, garancija su uspješne borbe protiv ovog vida kriminala, kao i razvijanje mehanizama međunarodne krivičnopravne saradnje i neposredne tužilačke saradnje sa državnim tužilaštvima drugih zemalja.

Sa stanovišta informisanosti građana, kvalitetnu novinu čini jačanje kapaciteta Vrhovnog državnog tužilaštva i Tužilačkog savjeta, posebno kroz uvođenje funkcije portparola i službe za odnose sa javnošću koja se ima razvijati u okviru Sekretarijata Tužilačkog savjeta, čiji je zadatak da pomaže portparolu u koordinaciji i saradnji sa medijima.

Reakcija medija na pojavu portparola u Vrhovnom državnom tužilaštvu je bila veoma pozitivna jer interes je medija i javnosti da sazna, a potreba tužilaštva da kaže i obavijesti o svom radu. Više informacija o radu tužilaštva otvara jasniji put do pravde sa više informacija i manje spekulacija, kroz veću otvorenost tužilaštva i manje novinarskih inprovizacija. Konačno, teme iz rada tužilaštva sve su prisutnije u najgledanijim emisijama, postaju prve vijesti i ulaze u najavu.

Potreba nužnog otvaranja tužilaštva preko medija prema javnosti, nužno je praćena i potrebom edukacije tužilačkog kadra, kao i novinarskog kadra specijalizovanog za izvještavanje o događajima u kojima se vrše krivična djela, informisanje o toku postupka kroz sve faze postupka, a posebno sa glavnog pretresa kroz neposredno praćenje toka procesa. U obuci tužilačkog kadra

nezaobilazna je podrška i pomoć međunarodnih organizacija, gdje, svakako, uloga OSCE-a zauzima posebno mjesto. Uporedo sa ovim aktivnostima, veoma važnim za Državno tužilaštvo, odvijaju se aktivnosti i kod Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije preko njihove službe za odnos sa javnošću i zajedničke oblike organizovanja edukativnih skupova. Ove aktivnosti, u organizaciji OSCE-a, teku u kontinuitetu od početka prethodne godine.

U informisanju javnosti značajnu novinu predstavljaju zajedničke konferencije za javnost tužilaštva i Ministarstva unutrašnjih poslova o radu državnih tužilaca u saradnji sa policijom na otkrivanju krivičnih djela i pronalaženju izvršilaca. Kancelarija portparola Vrhovnog državnog tužilaštva svoj rad razvija u dva pravca. Prvi je da informiše medije o aktuelnim predmetima u najranijoj fazi postupka-izvidjaju, da prenosi stavove tužilaštva o temama koje su posredno ili neposredno važne za njegov rad. Drugi, da unutar tužilaštva obezbjedjuje informisanje državnih tužilaca o medijskom izvještavanju i o slučajevima kojima se ono bavi. U izgradnji odnosa sa medijima, cilj je da istakne pozitivne aspekte svog rada, da objasni i prikaže suštinu delikatnosti onoga što tužilaštvo radi i da izgradjuje ambijent u kome će se rad tužilaštva adekvatno vrednovati. Zapravo, to je u osnovi njegove komunikacione strategije koja se ima izgradjivati, sa posebnim akcentom na promovisanje rada tužilaštva u obavljanju poslova od javnog interesa. U ostvarivanju ovog zadatka portparol mora biti u konstantnom kontaktu sa medijima.

Kada su mediji u pitanju, za ovu priliku posebno bih ukazao na nužnost neophodnog poznavanja načela na kojima je izgradjen krivični postupak, a sa stanovišta zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda, na pretpostavku

nevinosti sa stanovišta prava i položaja osumnjičenog odnosno okrivljenog u postupku, jer svako se ima smatrati nevinim dok se njegova krivica za krivično djelo ne utvrdi pravosnažnom sudskom odlukom.

Kada je u pitanju ograničenje prava na informaciju, neophodno je pridržavati se sledećih ograničenja:

Prvo ograničenje je zakonsko. Uredjeno je Zakonom o slobodnom pristupu informacijama, pri čemu se misli na informaciju od javnog značaja. U odnosu na Državno tužilaštvo ta ograničenja proizilaze iz Zakonika o krivičnom postupku. Tužilac će uskratiti informacije ako bi njihovo objavljivanje nanijelo štetu najranijim fazama postupka-izvidjaju i istrazi ili obezvrijedilo dokaze koji se nalaze u predmetu. Međutim, svaki takav slučaj mora biti riješen odlukom u pisanoj formi. U takvim slučajevima dužnost je tužilaštva da objasni medijima zašto u datom trenutku to pravo uskraćuje i nužno najaviti mogućnost pristupa informacijama u kasnijim fazama postupka. Jedino tako ne bi bilo prostora za slobodno tumačenje i interpretaciju od strane novinara. Sa ovim u vezi, posebnu opasnost predstavljaju informacije od takozvanih “neimenovanih izvora” .

Drugo ograničenje je u sprječavanju ugrožavanja sudskog postupka. Naime, novinarsko izvještavanje ne smije biti preuranjeno, a sa druge strane tužilaštvo nužno mora nastojati da pravilno i pravovremeno procjenjuje javni interes za dobijanje informacije i u slučajevima kada je to moguće da ne dodje u situaciju da mediji objave informaciju prije tužilaštva. Ovo može imati direktne posledice na uspjeh operativnog rada u najranijoj fazi.

Treće ograničenje se sastoji u zaštiti prava drugih osoba, prije svega žrtve krivičnog djela, svjedoka i drugih lica koja se uključuju u postupak.

Četvrto ograničenje je u zaštiti prava na privatnost koje se ogleda u zaštiti prava osumnjičenog i okrivljenog. Istina, ovdje se često dolazi u sveru izvjesnog konflikta između dva zakonom propisana interesa, prava na informaciju medija i prava na privatnost lica uključenog u postupak. Pri ovom, mora se praviti razlika između osoba koje su od apsolutnog javnog interesa i onih koji nijesu od apsolutnog odnosno relativnog javnog interesa. Osobe od apsolutnog javnog interesa, upravo, su osobe čiji su život, funkcija, mišljenje i drugo, od interesa za mnoge ljude, nezavisno od određenog događaja, kao što su osobe na najvišim javnim funkcijama i predstavljaju javne ličnosti. Takve događaje teško je sakriti, kao što je slučaj sa svakim postupkom u predmetu visoke korupcije. Naravno, nikad ne treba ispustiti iz vida pretpostavku nevinosti i zato nužno ukazati o kojem se stepenu sumnje radi u odnosu na određeno lice kao mogućeg učinioca krivičnog djela.

Zakonik o krivičnom postupku jasno opredjeljuje ograničenja, počev od odredbe čl.131 koji uređuje zaštitu svjedoka saradnika, čl.203 sa izmjenama i dopunama ovog člana koji uređuju pitanje prava svakog ko ima opravdan interes da može razmatrati, prepisivati, kopirati ili snimati pojedine dokaze, čl.282 koji uređuje stepen otvorenosti istrage, čl.284 koji uređuje obavezu čuvanja tajne u istrazi i odredbi čl.313 do 316 kojima se uređuje opšta javnost glavnog pretresa, ograničenje i isključenje javnosti sa glavnog pretresa.

Novi Zakon o državnom tužilaštvu u osnovnim odredbama – čl.8 uređuje javnost rada Državnog tužilaštva, zatim informisanje o radu kroz godišnji izvještaj Tužilačkog savjeta-čl.41, odnos Državnog tužilaštva prema javnosti i način davanja informacija i obavezu i odgovornost Vrhovnog državnog tužioca u

informisanju javnosti prema čl.135, kao i odredba čl.147 koja propisuje dužnost Vrhovnog državnog tužioca i glavnog Specijalnog tužioca na dostavljanje posebnih odnosno periodičnih izvještaja o svom radu Skupštini Crne Gore i njenim nadležnim radnim tijelima, saglasno čl.147 i konačno posebne odredbe o čuvanju i zaštiti tajnih podataka-čl.164, 165 i 166 Zakona o državnom tužilaštvu.

**ZAMJENIK
VRHOVNOG DRŽAVNOG TUŽIOCA
Veselin Vučković**